

Source Publications • Публікації джерел

ВІТАЛІЙ СКАЛЬСЬКИЙ
Інститут історії України НАН України
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
skalskyw@ukr.net

Караїмська громада Києва
в 1917 році

Abstract

This publication contains a brief essay on the history of Kyiv Karaites in 1917 and several selected documents on this topic. The author describes the life of Kyiv Karaites during the first months after February 1917. He traces their political and self-identification revolution, their attempts to self-organize as a minority in the social and political situation created by the change of power. Kyiv Karaites were one of the smallest ethnic and religious groups in the city in the early 20th century, but the process of their ethnic self-identification became very intensive after the February revolution. Even more, it is possible to say that they started to identify themselves as a nation after the revolution.

The historiography of this topic is not extensive. The Karaite community of Kyiv in 1917 was never a subject of historical research. Unlike other minorities, the Kyiv Karaites did not have any representation in the Ukrainian Central Rada or other revolutionary governments.

Від кінця ХІХ ст. нації в Центрально-Східній Європі переживали своє народження (для примордіалістів — відродження). Революції наприкінці й у перші роки після Першої світової війни були переломним моментом, коли ці спільноти перейшли у практичну площину проголошення та творення власних державностей. Ці процеси були доволі болючими. Часто людина опинялася перед потребою обрати свою ідентичність проти волі. Нації шукали свої кордони та вступали при цьому в неминучі конфлікти із сусідами. Процеси народження націй були актуальними й для малочисельних і розпорошених етнічних груп: євреїв і, зокрема, караїмів.

Події 1917 р. розвивалися неймовірно швидко. 28 лютого в Києві отримали перше повідомлення про події в Петрограді. Містом поширилися різні чутки. Відбулися збори чи не всіх громадських організацій. По обіді 1 березня було утворено Комітет громадських організацій, який став революційним органом влади.

Також організувалися Коаліційна Рада київського студентства, Рада робітничих депутатів, Рада солдатських депутатів (спочатку — Рада солдатських та офіцерських депутатів). Не лишилися осторонь і етнічні громади: виникли Рада об'єднаних єврейських громадських організацій і Польський Виконавчий Комітет на Русі. Українці утворили Центральну Раду, якій судилося стати головною інституцією Української революції протягом 1917 та початку 1918 рр.

Чи не щодня відбувалися мітинги й маніфестації: біля Лук'янівської в'язниці, з якої звільняли політичних в'язнів, під час засідання Ради об'єднаних громадських організацій¹, біля міської думи². Менші мітинги час від часу влаштовували солдати, робітники (зокрема на Деміївці та в залізничних майстернях) і студенти. 6 та 7 березня пройшли феєричні військові паради. 10 березня Рада робітничих депутатів організувала свято революції й закликала припинити роботу в усіх приватних, громадських і державних установах, на фабриках, заводах, у магазинах і влаштувати робітничу ходу містом.

Грандіозну маніфестацію організувала Центральна Рада. Понад 100 тисяч осіб зібралися 19 березня, щоби продемонструвати свою українськість, заявити вимоги українського національно-визвольного руху. Цей захід вразив усю громадськість. Така потужна національна маніфестація була важливим чинником згуртування українців, демонструючи їхню присутність у політичному просторі Російської імперії та їхнє прагнення до «вільного та справедливого» життя. У ній взяли участь усі верстви українського населення: селяни, інтелігенція, військові, духовництво, робітники, молодь. Подібні маніфестації, примітна ознака та складова революційного руху, відбувались у Полтаві, Харкові, Петрограді, інших осередках українства. У своїй відозві 21 березня Центральна Рада вказувала, що «перше Українське Свято Свободи... випало велично»³. Там само було вміщено заклик готуватися до нового заходу — Всеукраїнського національного конгресу, що мав висловити дійсну волю всіх українців.

1917 р. стався сплеск громадянської активності. Усі групи населення (за етнічною, соціальною, професійною або ж іншими ознаками) прагнули так чи інакше прилучитися до творення нового державного ладу або ж досягти своїх політичних цілей.

Окрім політичної революції відбувся злам національної ідентичності серед етносів, що населяли державу. Безумовними лідерами в цій революції свідомості були фіни та поляки з давнім досвідом визвольної боротьби й уже сформованою нацією. Українці переживали небувале піднесення національно-визвольного руху, що слугував зразком для наслідування багатьом менш численним націям.

¹ *Киевская мысль* 64, 5 березня, 1917, 3.

² *Киевская мысль* 65, 6 березня, 1917, 3.

³ *Вісти з Української Центральної Ради* 2, 21 березня, 1917, 1.

Українське історіописання про революційні процеси 1917 р. є україноцентричним і недооцінює джерела, написані мовами іншими, аніж українська чи російська. А втім, велику частину населення на українських теренах у той час (1917–1918 рр.) становили євреї, поляки, росіяни. Їхню спадщину майже ніхто не бере до уваги. А якщо й пишуть про ці етнічні групи, то лише як про національні меншини, а саме про ті їхні частини, що співпрацювали з українськими урядами. Проігнорованими залишаються ті, які негативно або нейтрально ставилися до української державності чи навіть до самої ідеї України й окремішності українських етносу та нації. Такі етнічні групи часто-густо жили своїм окремим життям, замкнутим у громади й самодостатнім. Їхні контакти із зовнішнім світом були чисто фізичного характеру — співіснування в одному часі та просторі.

Отже, сучасні історики та їхні попередники внаслідок певних обставин (передусім через потужну ідеологічну обробку тоталітарного режиму; а для еміграційних істориків — через замкненість в українській спільноті, такій самій, як і решта) перебувають у полоні стереотипу про виключність українсько-російських відносин, які превалюють на теренах, що тепер називають Україною.

Найчисельнішими етносами, котрі проживали в Україні на 1917 р., були українці, євреї, росіяни та поляки. Меншими громадами, що з'явилися, як правило, внаслідок подій Першої світової війни, були вірмени, грузини, «татари» (під ними розуміли всіх тюркомовних мусульман колишньої Російської імперії), молдавани (румуні), білоруси, литовці, латиші. Етнічна належність не була чинником суспільного розколу. Люди різних національностей співпрацювали на загальногромадянському рівні в економіці чи побуті. Заразом етнічну ідентичність ревно оберігали, а етнічні групи були самодостатніми й доволі закритими, до яких не допускали «чужих».

Приміром, поляки мали свої клуби, театри, ресторани й підприємства. В окремих губерніях і повітах були власні комісари, міліція, з поляків збирали податки на утримання польських же шкіл. Вони жили ніби у власному світі. Цікаво, що в доступних нам спогадах про події 1917 — початку 1918 рр. поляків⁴, які проживали на території України, українській темі відведено дуже мало місця. Власне, стільки, наскільки вона була присутня в житті та свідомості авторів. Більше йдеться саме про внутрішнє життя польської громади або ж приватне й локальне життя поляків на цих теренах. Хоча й українські спогади теж не надто багато розповідають про поляків чи євреїв, згадуючи хіба ту частину національних громад, що співпрацювала з Центральною Радою.

Аналогічною ситуація була й серед євреїв. У більшості містечок вдалося демократичним шляхом обрати єврейські громадські ради, яким належало відати

⁴ Maria Dunin-Kozicka, “Krew i łzy,” *Gryfita. Białostocki magazyn historyczny* 3 (15–16) (1997): 23–32; Henryk Józewski, “Zamiast pamiętnika,” *Zeszyty Historyczne* 59 (1982): 3–163; Zofia Kossak-Szczucka, *Pożoga. Wspomnienia z Wołynia. 1917–1919* (Warszawa: Instytut wydawniczy PAX, 1996).

всіма справами в житті своїх громад і представляти їхні інтереси перед органами державної влади⁵. У тих радах переважали сіоністи, для яких Україна не була цікавою. Тобто євреї були окремою, закритою громадою, що тяжко йшла на контакт з українцями чи поляками. Активну участь в українському державному житті брали лише єврейські соціалісти: Об'єднана соціалістична єврейська робітничка партія, Бунд, Єврейська соціал-демократична робітничка партія. Інші організації лише спорадично співпрацювали з українським національно-визвольним рухом.

Серед нечисленних етносів, які охопив процес національного самоусвідомлення, були й караїми. Їхнім духовним і політичним центром, батьківщиною був Крим. А втім, і поза півостровом існували досить великі караїмські громади, зокрема в Одесі, Мелітополі, Луцьку, Києві, Катеринославі, Єлисаветграді, Кременчузі, Сумах, Бердянську й Нікополі. У Харкові 1918 р. місцева караїмська громада значно посилилася за рахунок біженців із Криму. Багато караїмів проживало в Москві та Санкт-Петербурзі, осередком литовсько-польських караїмів було м. Тракай, існувала громада в Харбіні. Великими караїмськими центрами також були міста в Австро-Угорщині (Галич, Львів, містечко Кукезів) і Османській імперії (Стамбул, Єрусалим).

Київська громада караїмів не була надто численною, але користувалася неабияким авторитетом як у караїмській спільноті, так і серед решти містян. За даними перепису 1897 р., в місті проживало 292 караїми⁶, що становило 0,12% від загальної кількості киян. Згідно з переписом 1919 р., число караїмів у Києві зросло до 379 осіб, що, проте, становило 0,07% населення міста⁷. Компактно вони проживали у Фундуклеївській, Дворцовій, Старокиївській, Гостино-Двірній і Галицькій дільницях, тобто в основному в центрі. На віддалених околицях на кшталт Труханова острова, Солом'янки чи Сирця караїми взагалі не селилися⁸. Релігійно київська громада була підпорядкована Таврійському й Одеському караїмському духовному правлінню. 1902 р. було збудовано кенасу⁹. Старшим газаном¹⁰ станом на 1917 р. був Йосип Ісакович Султанський, виконувачем обов'язків шамаша — Юфуда Кефелі¹¹, а габаєм¹² — Абрам Соломонович Кейлю. Також у Києві діяло Караїмське благодійне товариство на чолі з помічником присяжного повіреного Гаврилом Борисовичем Харченком¹³.

⁵ Олександр Завальнюк і Олександр Комарніцький, *Подільські містечка в добу Української революції 1917–1920 рр.* (Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005), 192.

⁶ Николай Тройницкий, ред., *Первая Всеобщая перепись населения Российской империи 1897 г.*, т. 16, *Киевская губерния* (Санкт-Петербург: Центр. стат. ком. М-ва вн. дел, 1904), 86–87.

⁷ *Перепись г. Киева 16 марта 1919 г.* (Київ: Київ. губ. стат. Бюро, 1920), 1:7.

⁸ Там само, 1:10–11.

⁹ Кенаса — караїмська культова споруда.

¹⁰ Газан — караїмський священослужитель.

¹¹ Шамаш — помічник караїмського священослужителя.

¹² Габай — завідувач господарством кенаси або громадських споруд караїмської громади. Також виконував функції, подібні до бухгалтерських.

¹³ *Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія* (далі — *ИДТП*) 3, 1917, 17.

З початком революційних подій 1917 р. київські караїми, наслідуючи приклад інших етнічних груп, узялися до самоорганізації. Їхні збори відбулися 12 березня в кенасі. Після урочистого молебню вирішено було, за тодішньою практикою, надіслати вітальні телеграми Тимчасовому урядові й керівництву армії, а також відвідати виконавчий комітет Ради об'єднаних громадських організацій, що фактично стала органом влади, та передати йому кошти в сумі 772 рублі на допомогу «борцям за свободу». До складу цієї делегації увійшли Д. М. Пенерджи, І. М. Очан та Й. І. Султанський.

Розвиток караїмського національного руху логічно вів до потреби провести національний з'їзд на зразок Всеукраїнського національного конгресу чи Курултау кримськотатарського народу. Перший такий з'їзд відбувся ще 1910 р. Ініціаторами проведення з'їзду були духовне правління та євпаторійська громада.

Наприкінці червня 1917 р. київська громада караїмів виступила з критикою плану скликати Караїмський національний з'їзд 27 серпня 1917 р. в Євпаторії. На думку киян-караїмів, такий з'їзд варто було відкласти на пізніший термін, оскільки багато членів місцевих караїмських громад перебували в армії, деякі громади (Харбін) були віддалені, а в комунікації з організаторами виникали труднощі. Цю думку також підтримала громада в Бердянську¹⁴. 16–21 липня при Караїмському духовному правлінні зібралася нарада щодо організації національного з'їзду караїмів. Нарada вирішила, що з'їзд таки пройде, але матиме він дорадчий характер¹⁵, а вибори гахана¹⁶ буде відкладено до завершення війни¹⁷. Таким чином, компроміс було знайдено, запланований з'їзд відбувся, а київські делегати (Качиф, Койлю) брали в ньому участь. Це забезпечило єдність караїмського національного руху.

Улітку 1917 р. активно тривали переговори щодо включення представників інших національних громад до складу Української Центральної Ради, яка претендувала стати представницьким органом влади в межах кількох губерній, більшість населення яких склали українці. Найчисленнішими серед таких громад були росіяни, поляки та євреї. Утім, дрібніші громади теж отримали по кілька місць у майбутньому українському парламенті.

У липні 1917 р. представникам нацменшин було надано право ввести своїх представників у кількості 18 депутатів до складу Малої Ради. Членами великої Ради могли стати 104 росіянина, 20 поляків, 60 євреїв, 4 молдаванина, по 3 від німців і татар та по одному від білорусів, чехів, греків, болгар і менонітів¹⁸. Як бачимо, караїмам місця в Центральній Раді відведено не було. Водночас не всі національні меншини надіслали своїх представників до революційного органу української демократії — було заповнено лише 120 мандатів.

¹⁴ *ИТДП* 4, 1917, 8.

¹⁵ Там само, 9.

¹⁶ Гахан — духовний і світський керівник усієї караїмської спільноти.

¹⁷ *ИТДП* 4, 1917, 8.

¹⁸ Владислав Верстюк, упор., *Українська Центральна Рада. Документи і матеріали* (Київ: Наукова думка, 1996), 1:233.

Наприкінці 1917 р. київські караїми зазнали відчутної втрати: помер один із чільних діячів громади, професор Йосип Ромуальдович Кобецький.

Історіографія щодо караїмів у 1917 р. не надто розлога. Безумовним лідером є Дмитро Прохоров, який дослідив історію загальнонаціональних громадських, культурних, конфесійних об'єднань, освітніх установ і діяльність караїмських національних лідерів у 1917–1921 рр.¹⁹ Загалом це якісні наукові статті узагальнювального й концептуального плану, що дають комплексне уявлення про розвиток караїмського національного руху в роки революційних перетворень. Питанню караїмської преси присвятила своє дослідження Наталія Яблоновська²⁰. Проте київські караїми так і не стали цілісним предметом наукових студій. У києвознавчих дослідженнях їх згадують майже виключно в контексті історії кенаси як пам'ятки та згадок про київську пютюнову фабрику, засновником якої був караїм Соломон Коген.

Тож історія караїмської громади Києва, особливо періоду революційних потрясінь 1917–1921 рр., нині перебуває на маргінесі наукових досліджень, але не позбавлена евристичного потенціалу.

№ 1

Уривок із газетного повідомлення про візит караїмської делегації до виконавчого комітету Київської ради об'єднаних громадських організацій

15 березня 1917 р., Київ

Прийємь депутатїй. Сегодня исполнительнымъ комитетомъ были приняты слѣдующія депутаціи: отъ кїевскаго караимскаго общества комитетъ привѣтствовали — Д. М. Пенерджи, И. М. Очанъ и старшїй газанъ І. И. Султанскїй²¹. Представители караимскаго общества при этомъ передали въ распоряженіе комитета 772 р., собранные среди членовъ общества въ пользу борцовъ за свободу. [...]

Последние новости 4388, 15 марта 1917

¹⁹ Дмитро Прохоров, “Етнополїтіка і національно-конфесїйні об'єднання в Криму в 1917–1920 рр.: проблеми історїї кримських караїмських общин”, *Наукові праці історичного факультету Запорїзького національного університету* 28 (2010): 160–164; Прохоров, “Молодіжний національно-просвітницький рух серед караїмів Російської імперїї на початку ХХ столїття”, *Вїсник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Історичні науки. За матеріалами всеукраїнської наукової конференції “Молодіжний рух в Україні у ХХ ст.”*, 21 (2009): 184; Прохоров, “Общественные, национально-культурные объединения и органы конфессионального самоуправления крымских караимов в 1917–1920 гг.”, *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии* 15 (2009): 573–621.

²⁰ Наталія Яблоновская, “Журнал *Известия караимского духовного правления* (1917–1919) в контексте караимской прессы начала ХХ века”, *Культура народов Причерноморья* 55 (2005): 1:37–41.

²¹ Пенерджи Давид Мойсейович, Очан Ілля Мойсейович – присяжні повірені в Києві; Султанський Йосиф Ісакович (1885–1922) – караїмський просвітник і науковець.

№ 2

Газетне повідомлення про урочистий молебень і збори Караїмської громади
16 березня 1917 р., Київ

Среди караимовъ. 12 марта въ Киевской караимской кенасѣ²², при многочисленномъ собраніи молящихся, старшимъ газзаномъ І. И. Султанскимъ было совершено торжественное молебствіе по поводу обновления Россіи. Послѣ молебствія состоялось общее собраніе членовъ мѣстнаго караимскаго общества, въ какомъ были приняты рѣшенія послать привѣтственные телеграммы временному правительству и арміи, а равно избрана делегация для выраженія привѣтствія Киевскому исполнительному комитету²³ и для передачи въ распоряженіе его пожертвованій, собранныхъ послѣ молебствія въ пользу семействъ павшихъ борцовъ за свободу.

Киевлянин 75, 16 марта 1917

№ 3

Газетне повідомлення про наказ по Київському військовому округу
щодо організації святкування Пасхи (Тимбил Хиджи) серед солдатів-караїмів
25 березня 1917 р., Київ

Праздники караимовъ. Главный начальникъ округа приказаль освободить отъ служебныхъ занятій солдатъ караимскаго вѣроисповѣданія въ предстоящіе праздники Пасхи 25 и 31 марта наканунѣ съ 16 часовъ каждаго дня этихъ праздниковъ, и выслать этихъ солдатъ накануне каждаго дня этихъ праздниковъ въ Кенасу на вечернія служенія.

Подписаль: И. д. Киевскаго коменданта, Генераль-лейтенантъ Цицовичъ²⁴.

Последние новости 4403, 25 марта 1917

---

²² Київська караїмська кенаса – культова споруда послідовників караїмської релігії, зведена в арабсько-мавританському стилі. Її збудував протягом 1898–1902 рр. на вул. Ярославів Вал неподалік від Золотих Воріт архітектор Владислав Городецький. Будівництво профінансував київський підприємець, караїм Соломон Коген. Релігійні відправи було припинено 1926 р. Відтоді кенасу за призначенням не використовують.

²³ Київський виконавчий комітет Ради об'єднаних громадських організацій – об'єднання громадських діячів, яке виникло стихійно та поряд із губернським і міським комісарами фактично перебрало на себе владу в Києві та Київській губернії після падіння самодержавства. Для практичної щоденної роботи 4 березня 1917 р. було створено виконавчий комітет ради, який склався з 15 представників політичних і громадських установ під головуванням М. Ф. Страдомського. Проіснував він до кінця літа 1917 р., коли розпочали роботу демократично обрані місцеві органи влади (міська дума).

²⁴ Цицович Олександр Андрійович (1853 – ?) – генерал-лейтенант російської армії, 1917 р. – військовий комендант Києва.

27 іюня в 7 часовъ вечера, по приглашенію мѣстнаго габбая А. С. Койлю²⁵, состоялось общее собраніе членовъ Киевской Караимской Общины для разсмотрѣнія чрезвычайно важныхъ вопросовъ, касающихся самоопредѣленія караимовъ, реформы прихода, благотворительности, просвѣщенія и др. національныхъ вопросовъ серьезнаго и принципиальнаго значенія, выборовъ Гахама на основе всеобщей, прямой, равной и тайной подачи голосовъ лицами обоего пола, достигшими 20 ти лѣтняго возраста (каковыя вопросы подлежатъ обсужденію на Караимскомъ Національномъ Съѣздѣ 27 августа 1917 года²⁶).

Предсѣдателемъ былъ избранъ Присяжный Поверенный Д. М. Пенерджи и секретаремъ — Я. А. Ованай.

Выступило несколько араторовъ, высказавшихся о нуждахъ и желаніяхъ караимской націи. Переходя къ порядку дня, собраніе нашло что, въ виду нахожденія многихъ членовъ общинъ въ рядахъ дѣйствующей арміи и отдаленности нѣкоторыхъ общинъ, какъ напр. Харбина и пр., а также въ виду краткости времени, остающагося до сѣзда 27 августа не полученія плана и программы означеннаго Съѣзда изъ Духовнаго Правленія, Собраніе рѣшило избрать комиссію, которая войдетъ въ контактъ съ другими общинами для ходатайствованія отсрочки Съѣзда; если же таковая отсрочка не произойдетъ, то для принятія участія въ сѣзді и выборахъ Гахама. Въ составъ комиссіи вошли: Присяж. поверенный Ю. М. Шакай²⁷, Д. М. Пенерджи, С. І. Очанъ, Инженеръ І. Р. Кобецкій²⁸, Капитанъ Беймъ²⁹, Габбай Койлю и Я. А. Ованай.

*Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія,
3, 10 іюля 1917, 21*

---

²⁵ Койлю (Койль) Аврам Соломонович — габбай київської кенаси.

²⁶ Караїмський національний з'їзд — представницький форум караїмів, аналог Всеукраїнського національного конгресу, який відбувся 27 серпня — 3 вересня 1917 р. в Євпаторії. У його роботі брали участь 49 делегатів. На з'їзді обговорювали питання самовизначення, перетворення Олександрівського Караїмського духовного училища на школу, питання про підтримку національної святині Чуфут-кале, про змішані шлюби, про ставлення до інших етносів, а також про благодійність.

²⁷ Шакай Юфуда Мойсейович — присяжний повірений у Києві.

²⁸ Кобецький Йосиф Ромуальдович (1861–1917) — гірничий інженер, професор Київського комерційного інституту (з 1908 р.), активіст київської караїмської громади. Автор понад 90 наукових праць.

²⁹ Бейм Давид Ісакович — син одеського старшого газана, учитель закону караїмської віри в Одеському караїмському училищі.

№5

**Лист кийвської караїмської громади Караїмському духовному правлінню
про недоцільність проведення караїмського національного з'їзду**

5 серпня 1917 р., Євпаторія

Въ Таврическое и Одесское Караимское Духовное Правленіе

Кіевское Караимское Общество на общемъ собраніи, состоявшемся 27 Іюня с. г., обсуждало вопросъ о выборахъ Гахама и о созывѣ національнаго съѣзда.

Общее собраніе постановило: 1) Признать выборы Гахама и созывъ съѣзда по программѣ, опубликованной въ №1. „Извѣстій Караимскаго Духовнаго Правленія”, нынѣ несвоевременнымъ по нижеслѣдующимъ соображеніямъ: въ настоящее время слишкомъ много нашихъ братьевъ лишены возможности принимать участіе въ общественной жизни караимовъ — одни въ виду непосредственнаго участія въ военныхъ дѣйствіяхъ, другіе — вынужденные къ тому обстоятельствами военного времени; и несправедливо было бы не прислушаться къ ихъ голосу, а тѣмъ самымъ отстранить ихъ отъ участія въ выборахъ Гахама и въ разрѣшеніи вопросовъ первостепенной важности. Кромѣ того, для разработки этихъ вопросовъ, которые внесутъ коренное измѣненіе не только въ общественно-политическую, но и въ религіозно-національную жизнь и опредѣлятъ будущую судьбу караимовъ, остается слишкомъ мало времени. На основаніи изложеннаго, общее собраніе, находя, что предстоящій Съѣздъ не будетъ выразителемъ мнѣнія всѣхъ караимовъ, признало желательнымъ съѣздъ съ чисто совѣщательными функціями, на которомъ намѣтятся какъ желанія большинства, такъ и тѣ реформы, которыя необходимо будетъ, послѣ разработки на мѣстахъ, провести окончательно на съѣздѣ, созванномъ тогда, когда будутъ устранены препятствія, указанныя выше.

2) Избрать комиссію изъ 7 членовъ, которой поручить о состоявшемся постановленіи Кіевскаго Караимскаго Общества известить Таврическое и Одесское Духовное Правленіе, а также всѣ караимскія общины.

Во исполненіе возложеннаго на насъ порученія просимъ Васъ не отказать обсудить изложенное постановленіе и о своемъ рѣшеніи не отказать увѣдомить насъ въ самомъ непродолжительномъ времени по адресу члена комиссіи Габбая А. С. Койлю, — Александровская ул., д. №32 г. Кіевъ.

Члены Комиссіи: (подписали)

Габбай А. С. Койлю, Я. Ованай, С. Очанъ, Д. И. Беимъ, Д. Пенерджи, Ю. М. Шакай, проф. І. Р. Кобецкій.

*Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія,
4, 5 августа 1917, 9—10*

№6

**Інформація про розгляд заяви київської караїмської громади
про відкладення караїмського національного з'їзду на нараді
при Караїмському духовному правлінні 16—21 липня**

5 серпня 1917 р., Євпаторія

5-й день совѣщанія

20-го іюля 1917 года

...

Послѣ сего Совѣщаніе перешло къ разсмотрѣнію вопроса о выборахъ Гахама. Оглашается письменное предложеніе Кіевской и Бердянской Караимской Общины о томъ, что выборы Гахама слѣдуетъ отложить впредь до окончанія войны, а Съезду 27-го августа предоставитъ чисто совѣщательныя функціи.

М. С. Луцкій говоритъ, что нужно очень серьезно отнестись къ заявленію Кіевской и Бердянской Общинъ. Нужно считаться съ посланіемъ означенныхъ общинъ о томъ, чтобы Съѣздъ 27 августа обладалъ лишь совѣщательнымъ голосомъ. Раньше мы предполагали, что въ сентябрѣ въ Петроградѣ при Департаментѣ Духовныхъ Дѣлъ будетъ открыта караимская секція, куда слѣдуетъ явиться съ готовымъ рѣшеніемъ по различнымъ національнымъ вопросамъ. Теперь есть основаніе полагать, что все это отложится; если бы даже дѣло обстояло не такъ, то можно ходатайствовать передъ Правительствомъ о томъ, чтобы упомянутая секція обсудила вопросы о духовныхъ дѣлахъ караимовъ разсмотрѣніемъ отложила.

Сначала совѣщаніе разсматриваетъ вопросъ объ отсрочкѣ выборовъ Гахама. Гахамъ С. М. Шапшаль говоритъ, что хотя инициатива въ вопросѣ о выборахъ Гахама исходила отъ него и хотя ему было бы желательно, чтобы выборы состоялись какъ можно скорѣе, но, конечно, онъ согласится съ пожеланіями Совѣщанія, если оно найдетъ необходимымъ отсрочить моментъ выборовъ. Передавъ предсѣдательствованіе М. С. Луцкому, Гахамъ покинулъ заль Засѣданія.

Послѣ его ухода, Совѣщаніе, детально обсудивъ 1-ю часть предложенія Кіевской общины объ отсрочкѣ момента выборовъ Гахама, единогласно приняло слѣдующее постановленіе.

„Ввиду того, что делегатское Совѣщаніе, вполнѣ соглашаясь съ мнѣніемъ Кіевской и Бердянской общинъ, признало необходимымъ отложить выборы Гахама до окончанія войны и до возвращенія съ театра военныхъ дѣйствій нашихъ братьевъ, это же Совѣщаніе выражаетъ единогласное пожеланіе, чтобы Гахамъ С. М. Шапшаль отложилъ до окончанія войны осуществленіе поднятаго имъ вопроса объ избраніи Гахама и до этого же момента не покидалъ своего отвѣтственнаго поста, дабы въ настоящіе серьезные дни, переживаемые Россіей, народъ караимскій не оставался, хотя бы и временно, безъ духовнаго главы”.

Гахамъ С. М. Шапшаль, вернувшись въ заль засѣданія и выслушавъ пожеланіе Совѣщанія, отвѣтилъ, что онъ идетъ навстрѣчу пожеланіямъ Совѣщанія и соглашается отложить выборы Гахама до окончанія войны.

бй день совѣщанія
21-го іюля 1917 года

Данное засѣданіе было посвящено, главнымъ образомъ, обсужденію той части предложенія Кіевской общины, въ которой выражается пожеланіе, чтобы Съѣздъ 27-го августа имель совѣщательный характеръ.

По всестороннемъ обсужденіи этого вопроса, Совѣщаніе единогласно постановило: соглашаясь съ доводами Кіевской общины, предстоящій 27 августа въ г. Евпаторіи Общенациональный Караимскій Съѣздъ считать имѣющимъ совѣщательный характеръ.

...

Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія,
4, 5 августа 1917, 8–9

№7

Повідомлення про скликання зборів Караїмської громади

1 жовтня 1917 р., Київ

Въ помѣщеніи караимской кенассы, въ 11 часовъ утра, собраніе членовъ Караимской общины по вопросу объ організації караимскаго національнаго кружка.

Киевлянин 229, 1 октября 1917

№8

Повідомлення про збори караїмського громади

1 листопада 1917 р., Євпаторія

24 сентября на общемъ собраніи Кіевской караимской общины капитанъ Давидъ Исаковичъ Беймъ ознакомилъ собраніе съ происходившимъ съ 27 авг. по 3 сент. въ г. Евпаторіи національнымъ съѣздомъ и прочиталъ протоколы засѣданий съѣзда. Делегаты Кіевской общины, ѣздившіе на съѣздъ, именно И. М. Качифъ и А. С. Койлю, сообщили собранію о вынесенномъ ими отрадномъ впечатлѣніи отъ громаднаго подъема религіознаго и національнаго чувства среди участниковъ съѣзда и, вообще, современныхъ караимовъ.

Для дальнѣйшей детальной разработки намѣченныхъ на съѣзде вопросовъ и могущихъ возникнуть новыхъ, доизбрано къ 7-ми еще 6 членовъ комиссіи. Затѣмъ собраніе выразило благодарность делегатамъ общины, ездившимъ на съѣздъ въ г. Евпаторію, а также 7-ми членамъ комиссіи, принявшихъ на себя трудъ по подготовкѣ къ съѣзду.

Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія,
5–6, 1 ноября 1917, 53

№9

Повідомлення про збір коштів серед київських караїмів

1 листопада 1917 р., Євпаторія

Благодаря неустаннымъ заботамъ габбая Кіевской кенасы Абрама Соломоновича Койлю, собрано среди членовъ мѣстной караимской общины 2039 рублей, въ каковую сумму входятъ, согласно постановленію послѣдняго національнаго сѣзда, 600 руб. на содержание Духовнаго Правленія, въ виду возрастающей дороговизны жизни; 30 рублей на расходы по напечатанію нотъ духовныхъ пѣснопѣній; 25 рублей единовременнаго вспомошествованія бывшему дѣло производителю канцеляріи Духовнаго Правленія; 50 рублей на расходы по напечатанію очереднаго номера „Извѣстій Таврической Ученой Архивной Комиссіи”³⁰, и 1334 руб. для раздачи бѣднымъ караимамъ г. Евпаторіи на ихъ нужды, по усмотрѣнію Гахама.

*Извѣстія таврическаго и одесскаго караимскаго духовнаго правленія,
5—6, 1 ноября 1917, 54*

№10

**Некролог члену комісії київської караїмської громади
професору Й. Р. Кобецькому**

31 грудня 1917 р., Київ

І. Р. Кобецкій
(Некрологъ)

Утромъ 24 декабря скончался профессоръ Кіевскаго Коммерческаго Института горный инженеръ І. Р. Кобецкій. Покойный родился въ 1861 году и въ 1890 году по окончаніи горнаго института поступилъ на службу по горному департаменту. Будучи специалистомъ по гидротехническимъ работамъ І. Р. былъ долгое время ассистентомъ извѣстнаго профессора Войслова и это заставило его исколесить всю Европейскую Россію для выполненія отдѣльныхъ задачъ геологическаго и гидротехническаго характера. О числѣ выполненныхъ имъ работъ можно судить по тому, что печатныхъ отчетовъ, статей и брошюръ по нимъ насчитывается болѣе 90 названій.

Съ 1895 года І. Р. перешель въ Кіевъ по мѣстному горному округу, а съ 1903 г. принялъ должность техника по гидротехнической части и специализи-

---

³⁰ «Известия Таврической ученой архивной комиссии» — періодичне видання, яке виходило в Сімферополі протягом 1887—1920 та 1927—1930 рр. (під назвою «Известия Таврическаго общества истории, археологии и этнографии (бывш. Таврической ученой архивной комиссии)»). Редактором його був Ф. Лашков, згодом — А. Маркевич, М. Ернст. Останній номер, який вийшов друком 1930 р., був присвячений 10-річчю радянської влади в Криму й не містив дореволюційного варіанту назви; його редагувала колегія у складі Л. Невського, М. Ернста й О. Акчокракли.

ровался на работах этого характера. Въ організації коммерческаго института І. Р. принималъ участіе съ первыхъ лѣтъ его возникновенія въ видѣ высшихъ коммерческихъ курсовъ, а съ 1908 года состоялъ штатнымъ профессоромъ. За это время онъ создалъ для института богатый минералогическій кабинетъ съ лабораторіей для практическихъ занятій. І. Р. старательно изыскивалъ всѣ средства для обстановки кабинета коллекціями и научными приборами, для чего широко пользовался своими связями въ Россіи и за границей, затрачивая массу личныхъ усилій и заботъ.

Въ памяти друзей и знакомыхъ образъ Іосифа Ромуальдовича останется навсегда, какъ человека высоко честнаго, съ отзывчивой душой, готоваго помочь и другу и не-другу, снисходительнаго къ людскимъ ошибкамъ и слабостямъ. І. Р. былъ всегда желательнымъ собесѣдникомъ, умѣвшимъ давать блестящія и интересныя импровизаціи на разныя темы. Въ общественныхъ вопросахъ онъ держался строго деловой точки зрѣнія, не увлекаясь миражами модныхъ теченій въ ихъ непрестанной смѣнѣ.

Къ сожалѣнію покойному не суждено было создать себѣ такую домашнюю обстановку, о которой мечталъ. Одинокю устроивши свою жизнь, онъ вынужденъ былъ тратить много силъ на самую обыкновенную земную суету, даже въ то время, когда развившійся склерозъ сердца давалъ уже опредѣленныя предупрежденія. Мечтая поѣхать для отдыха въ тихія теплыя области, І. Р. все продолжалъ горѣть обычными интересами и заботами, пока не дождался рокового припадка.

Прощай, старый другъ, *sit tibi terra levis*³¹.

*Проф. П. Слезкинъ*³².

Киевлянин 286, 31 декабря 1917

---

³¹ З лат. «нехай земля тобі буде пухом».

³² Сльозкін Петро Родіонович (1862–1927) – агроном, професор Київського політехнічного інституту, Таврійського університету. Автор праць сільськогосподарської тематики.